

До разової Спеціалізованої вченої ради з присудження наукового ступеня доктора філософії ДФ 41.884.044 Одеського державного університету внутрішніх справ

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата юридичних наук, доцента Завтура Віктора Андрійовича на дисертацію **Жовтана Юрія Валерійовича** на тему: «Доступ до матеріалів досудового розслідування: теорія і практика» подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Вітчизняна нормативна модель кримінального провадження ґрунтується на превалюванні розшукових елементів у стадії досудового розслідування. Це обумовлює підвищену наукову увагу до тих правових інститутів, які спрямовані на забезпечення справедливого балансу інтересів учасників кримінального провадження та реалізації засади змагальності. До таких інститутів належить, зокрема, і доступ до матеріалів досудового розслідування.

Доступ до матеріалів досудового розслідування ніколи не виступає самоціллю, він є засобом реалізації інших прав та законних інтересів учасників кримінального провадження, у тому числі права на оскарження, вибору належного ефективного засобу юридичного захисту, подання доказів, донесення своєї правової позиції суду тощо. Саме тому, питання доступу до матеріалів кримінального провадження традиційно розглядаються у кримінальній процесуальній доктрині в контексті права на справедливий суд, зокрема таких його елементів як право особи бути негайно і детально поінформованою зрозумілою для неї мовою про характер і причини

обвинувачення, висунутого проти неї, а також права мати час і можливості, необхідні для підготовки свого захисту.

Натомість, положення КПК України, які регламентують право учасників кримінального провадження на доступ до матеріалів досудового розслідування залишають чимало питань з точки зору юридичної визначеності.

У вітчизняній науці кримінального процесу, яка базується на положеннях КПК України 2012 року немає комплексних монографічних досліджень інституту доступу до матеріалів досудового розслідування. Це питання, як правило, розглядалося в більш широким контекстах: загальних положень досудового розслідування (В.Г. Дрозд, С.О. Січко, О.О. Торбас, Н.Л. Боржецька), реалізації права на захист (Т.В. Бабчинська, О.Р. Балацька, О.В. Малахова), реалізації права на справедливий суд (О.В. Бойко, Т.Ю. Марченко), забезпечення прав учасників кримінального провадження (Ю.В. Сухомлин, М.І. Тлепова, А.В. Мельниченко) тощо.

Недосконала нормативна регламентація, фрагментарність доктринальних досліджень, непослідовність судової практики (передусім, в частині визначення наслідків незабезпечення доступу до матеріалів досудового розслідування) свідчать про наявність запиту на комплексне та спеціальне дослідження проблематики доступу до матеріалів досудового розслідування.

Вищевикладене дозволяє впевнено стверджувати, що актуальність теми дисертаційного дослідження Ю.В. Жовтана не викликає жодних сумнівів.

Про актуальність дисертаційного дослідження свідчить також і його виконання в межах наукових програм, планів та тем. Дисертацію виконано відповідно до положень Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки (затверджена указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021), Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки (затверджена указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021), Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки (затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 року № 756-р), пріоритетного напрямку «Правові механізми забезпечення і

захисту прав та свобод людини», «Фундаментальні та прикладні проблеми наукового забезпечення боротьби зі злочинністю в Україні» Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021-2025 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року №12-21.

Наукова обґрунтованість представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень.

Автор визначив метою свого дисертаційного дослідження отримання наукового результату у вигляді теоретично обґрунтованих положень щодо доступу до матеріалів досудового розслідування, а також формування на цій основі науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення чинного законодавства і практики його застосування (стор. 18 дисертації).

Задля досягнення поставленої мети було визначено наступні завдання: 1) визначити сучасний стан дослідження проблематики доступу до матеріалів досудового розслідування у кримінальній процесуальній діяльності; 2) визначити поняття та форми доступу до матеріалів досудового розслідування; 3) з'ясувати поняття та коло суб'єктів доступу до матеріалів досудового розслідування; 4) охарактеризувати право на доступ до матеріалів досудового розслідування як стандарт належної правничої допомоги; 5) визначити специфіку доступу сторони захисту до матеріалів досудового розслідування у порядку ст. 221 КПК України; 6) визначити особливості доступу сторони захисту до матеріалів досудового розслідування у порядку ст. 290 КПК України; 7) охарактеризувати доступ до матеріалів досудового розслідування у кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю; 8) розкрити суть кримінальних процесуальних наслідків незабезпечення доступу стороні захисту до матеріалів досудового розслідування; 9) охарактеризувати доступ до матеріалів досудового розслідування сторони обвинувачення; 10) розглянути процесуальний порядок доступу до матеріалів досудового розслідування потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача; 11) виокремити проблемні питання доступу до матеріалів досудового розслідування представника юридичної особи щодо

якої здійснюється провадження, третьої особи щодо майна якої вирішується питання про арешт, іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування; 12) з'ясувати специфіку доступу до матеріалів досудового розслідування осіб, які здійснюють допоміжну кримінально-процесуальну функцію; 13) розробити пропозиції до чинного законодавства з метою його вдосконалення та рекомендації щодо реалізації (стор. 18-19 дисертації).

Більшість наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у роботі викладені чітко та переконливо, стиль викладення дозволяє повно та несуперечливо усвідомити їх зміст. Ознайомлення зі змістом роботи дає змогу констатувати, що автор на високому рівні оволодів сучасною методологією наукової діяльності.

Методологічною основою дисертаційного дослідження виступив комплекс загальнонаукових та спеціальних методів наукового дослідження, серед яких, діалектичний, порівняльно-правовий метод, прогностичний метод, методи правового моделювання, узагальнення, системно-структурний метод, соціологічний та статистичний методи тощо.

Достовірність результатів, отриманих за підсумком роботи над дисертаційним дослідженням забезпечується широким використанням наукових джерел. Важливим є те, що автором було опрацьовано практично всі фундаментальні наукові доробки інших вітчизняних вчених з обраної тематики дослідження. Це забезпечило надійність та релевантність отриманих наукових результатів.

Слід окремо відзначити, що здобувачем в ході свого дослідження було ґрунтовно проаналізовано законодавство, наукові джерела та судову практику окремих зарубіжних країн, серед яких Сполучені Штати Америки, Велика Британія, Канада, Федеративна Республіка Німеччина, Франція, Австралія, Республіка Молдова тощо.

Вагомою є й емпірична основа дисертаційного дослідження, яку складають офіційні судові статистичні дані, відомості з Єдиного реєстру

судових рішень, рішення ЄСПЛ, результати опитування 35 суддів, 36 прокурорів, 52 слідчих Національної поліції, 35 адвокатів.

Указане дозволяє дійти висновку, що наукові положення, рекомендації та висновки дисертаційного дослідження є обґрунтованими, методологічно вірними та такими, що мають системний, комплексний характер та містять наукову новизну.

Новизна представлених здобувачем результатів полягає у тому, що дисертація є однією з перших в українській кримінальній процесуальній науці після прийняття КПК 2012 р. кваліфікаційних наукових праць, в якій отримано нові результати у вигляді комплексу наукових висновків щодо доступу до матеріалів досудового розслідування.

Особливої уваги у цьому контексті заслуговують ті висновки, що положення, що вперше були сформульовані у науці кримінального процесу, а саме:

1) запропоновано дефініцію «матеріали досудового розслідування» якими є сукупність інформації, доказів та джерел доказів та процесуальних документів, які перебувають у розпорядженні органу досудового розслідування з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань або винесення постанови про початок досудового розслідування у порядку, встановленому статтею 615 КПК України, та збираються з метою з'ясування обставин вчинення кримінального правопорушення та зберігаються до направлення до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності, клопотання про закриття кримінального провадження;

2) запропоновано дефініцію «доступ до матеріалів досудового розслідування» під яким запропоновано розуміти передбачені кримінальним процесуальним законодавством сукупність прав, обов'язків та повноважень учасників кримінального провадження, спрямованих на отримання ними інформації про хід та результати досудового розслідування в межах, необхідних для реалізації таких прав, обов'язків та повноважень. З огляду на сказане,

зроблено висновок про те, що інститут доступу до матеріалів досудового розслідування виступає не тільки важливим інструментом захисту прав учасників кримінального провадження, дотримання публічних, державних та приватних інтересів, а й гарантією ефективної роботи усієї системи кримінальної юстиції;

3) виділено форми доступу до матеріалів досудового розслідування, які класифіковано за окремими підставами, а також виокремлено складові елементи доступу до матеріалів досудового розслідування: 1) умови надання доступу до матеріалів досудового розслідування; 2) підстави надання доступу до матеріалів досудового розслідування; 3) процесуальна процедура (порядок) надання доступу до матеріалів досудового розслідування; 4) суб'єкти, які беруть участь у здійсненні доступу до матеріалів досудового розслідування; 5) процесуальні документи, що надаються для доступу до матеріалів досудового розслідування, їх форма і зміст;

4) надана класифікація суб'єктів кримінального провадження, які мають право доступу до матеріалів досудового розслідування, яких запропоновано поділити на три групи залежно від їх процесуального статусу;

5) доведено необхідність надання доступу захиснику у кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю без оформлення допуску до державної таємниці після роз'яснення йому вимог статті 28 Закону України «Про державну таємницю» та попередження про кримінальну відповідальність за розголошення відомостей, що становлять державну таємницю.

Дисертація містить й інші положення, що мають наукову новизну, та спрямовані на подальший розвиток доктринальних уявлень про інститут доступу до матеріалів досудового розслідування.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Дисертація складається з титульного аркушу, анотації, вступу, трьох розділів, що містять дванадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (310 найменувань) та додатків.

Дисертаційне дослідження характеризується вдалою структурованістю, цілісністю, комплексністю, наявністю глибинних логічних зв'язків між його елементами.

У *Вступі* автором обґрунтовується актуальність обраної теми дисертаційного дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт та предмет дисертаційного дослідження, визначено методи дослідження, надано відомості про емпіричну базу дослідження, наукову новизну отриманих результатів, їх практичне значення тощо.

Розділ 1 «Теоретико-методологічна характеристика доступу до матеріалів досудового розслідування» присвячено таким питанням як стан дослідження проблематики доступу до матеріалів досудового розслідування у кримінальній процесуальній діяльності, поняття та форми доступу до матеріалів досудового розслідування, суб'єкти доступу до матеріалів досудового розслідування, а також розглянуто право на доступ до матеріалів досудового розслідування як стандарт належної правничої допомоги.

У *підрозділі 1.1. «Стан дослідження проблематики доступу до матеріалів досудового розслідування у кримінальній процесуальній діяльності»* здійснено загальний огляд наукових публікацій та найважливіших доктринальних положень, присвячених питанням доступу до матеріалів досудового розслідування. Здобувач доходить слушного висновку про те, що основними проблемами стану наукової розробки процесуального порядку надання доступу до матеріалів досудового розслідування є фрагментарність досліджень та застарілість певних доктринальних положень, адже зміни, що відбулися останнім часом у національному законодавстві, особливо в умовах воєнного стану, спрямовані на запровадження концептуально нового підходу до врегулювання здійснення досудового розслідування. (стор. 33-34 дисертації).

Підрозділ 1.2 «Поняття та форми доступу до матеріалів досудового розслідування» присвячено дослідженню нормативних основ інституту доступу до матеріалів досудового розслідування (стор. 37-43 дисертації). Сформульовано авторське визначення поняття матеріалів досудового розслідування (стор. 46 дисертації) та доступу до матеріалів досудового

розслідування (стор. 49-50 дисертації). До елементів доступу до матеріалів досудового розслідування здобувач відносить: 1) умови надання доступу до матеріалів досудового розслідування; 2) підстави надання доступу до матеріалів досудового розслідування; 3) процесуальну процедуру (порядок) надання доступу до матеріалів досудового розслідування; 4) суб'єктів, які беруть участь у здійсненні доступу до матеріалів досудового розслідування; 5) процесуальні документи, що надаються для доступу до матеріалів досудового розслідування, їх форма і зміст (стор. 46 дисертації). Класифікацію форм доступу до матеріалів досудового розслідування здійснено за такими підставами як: 1) залежно від суб'єктів надання (отримання) доступу; 2) залежно від етапу досудового розслідування; 3) залежно від порядку (правовстановлюючих норм) надання доступу до матеріалів досудового розслідування; 4) залежно від змісту інформації, яка міститься в матеріалах досудового розслідування до яких надається доступ (стор. 50-53 дисертації).

У підрозділі 1.3. «Суб'єкти доступу до матеріалів досудового розслідування» автором сформульовано поняття суб'єктів доступу до матеріалів досудового розслідування та здійснено їх класифікацію. Під суб'єктами доступу до матеріалів досудового розслідування запропоновано вважати учасників кримінального провадження, які залучаються до кримінальних процесуальних правовідносин, конституційні права та інтереси яких зачіпаються під час проведення кримінально-процесуальної діяльності на досудовому розслідуванні (стор. 66 дисертації).

Коло суб'єктів кримінального провадження, які мають право доступу до матеріалів досудового розслідування, класифіковано на три групи залежно від їх процесуального статусу: 1) сторони кримінального провадження; 2) учасники, які мають власний інтерес; 3) учасники, які відіграють допоміжну роль (стор. 64-65 дисертації).

У підрозділі 1.4. «Право на доступ до матеріалів досудового розслідування як стандарт належної правничої допомоги» доступ до матеріалів досудового розслідування розглядається як важливий елемент системи кримінального правосуддя, де принципи презумпції невинуватості та право на

справедливий суд мають велике значення. Детально аналізується досвід зарубіжних країн щодо законодавчої регламентації інституту ознайомлення обвинуваченого з матеріалами кримінального провадження. Зокрема, проаналізовано законодавство та доступну судову практику таких країн як Федеративна Республіка Німеччина, Франція, Велика Британія, Австралія, Сполучені Штати Америки, Канада (стор. 67-75 дисертації).

Право на доступ до матеріалів досудового розслідування розглядається в контексті стандартів ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та права кожного мати достатній час та можливості підготовки свого захисту. Здобувач доходить висновку, що чинне кримінальне процесуальне законодавство України та практика його застосування у контексті забезпечення права на доступ до матеріалів досудового розслідування має певні недоліки як на правотворчому, так і правозастосовному рівнях щодо реалізації права на достатній час та можливості для підготовки свого захисту під час здійснення кримінального судочинства. Регламентація питання щодо ознайомлення сторони захисту з матеріалами досудового розслідування до його завершення має бути оцінена у контексті пропорційності стосовно права мати достатні можливості для захисту (ст. 82 дисертації).

У другому розділі *«Доступ до матеріалів досудового розслідування сторони захисту»* розглядаються питання доступу сторони захисту до матеріалів досудового розслідування в порядку ст. 221 КПК, доступу до матеріалів досудового розслідування в порядку ст. 290 КПК, особливості доступу сторони захисту до матеріалів досудового розслідування у кримінальному провадженні, що містить державну таємницю, а також кримінальні процесуальні наслідки незабезпечення доступу до матеріалів досудового розслідування.

У підрозділі 2.1. *«Доступ до матеріалів досудового розслідування у порядку ст. 221 КПК України»* розглядаються особливості нормативної регламентації та практики реалізації стороною захисту свого права на ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення в порядку, передбаченому ст. 221 КПК України.

Визначення переліку матеріалів, які мають бути надані до ознайомлення в порядку ст. 221 КПК України здійснено на підставі запропонованої у літературі класифікації, яка передбачає їх поділ на: 1) матеріали досудового розслідування, які слідчий, дізнавач або прокурор зобов'язані надати для ознайомлення; 2) матеріали досудового розслідування, можливість ознайомлення з якими залишена на розсуд слідчого, дізнавача або прокурора; 3) матеріали досудового розслідування, ознайомлення з якими неможливе через пряму вказівку про це у законі (встановлено заборону) (стор. 88 дисертації).

Окремо розглядаються питання процесуального порядку реалізації права на ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення. Дисертант формулює низку пропозицій щодо змін та доповнень КПК України в цьому аспекті (стор. 105-106 дисертації).

Підрозділ 2.2. «Доступ до матеріалів досудового розслідування у порядку ст. 290 КПК України» присвячено доктринальному аналізу доступу до матеріалів досудового розслідування в порядку ст. 290 КПК України. На підставі попередніх наукових напрацювань у цій сфері та релевантної практики Верховного Суду, здобувач аналізує численні правозастосовні проблеми реалізації означеної процедури, зокрема: проблеми визначення відліку та завершення процесуального строку досудового розслідування при реалізації ст. 290 КПК України, який не зараховується до загальних строків досудового розслідування, визначених ст. 219 КПК України (стор. 108-118 дисертації), питання відкриття матеріалів, що містяться в інформаційно-телекомунікаційній системі досудового розслідування (стор. 118-120 дисертації), проблеми реалізації стороною захисту права подання клопотань на етапі завершення досудового розслідування (стор. 120-123 дисертації), а також особливості відкриття матеріалів досудового розслідування у разі прийняття рішення про закриття кримінального провадження з підстав передбачених ч.1 ст. 284 КПК (стор. 123-126 дисертації) тощо. Дисертант формулює обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства та практики його застосування у цих аспектах.

У підрозділі 2.3. «Доступ до матеріалів досудового розслідування у кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю» досліджуються питання реалізації права сторони захисту на ознайомлення з матеріалами досудового розслідування у кримінальному провадженні, що містить державну таємницю. Дисертант доходить висновку, що допуск захисника до участі у кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю, можливий після роз'яснення йому вимог ст. 28 Закону України «Про державну таємницю» та попередження про кримінальну відповідальність за порушення законодавства у сфері охорони державної таємниці. Аналогічний порядок запропонований і для законного представника підозрюваного, обвинуваченого, оскільки він, відповідно до ч.5 ст.44 КПК, користується процесуальними правами особи, інтереси якої представляє, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо підозрюваним, обвинуваченим і не може бути доручена представнику (стор. 134 дисертації). На підставі цього, обґрунтовано необхідність внесення відповідних змін до КПК України.

У підрозділі 2.4. «Кримінальні процесуальні наслідки незабезпечення доступу до матеріалів досудового розслідування» дисертант зазначає, що «не відкриття матеріалів досудового розслідування є підставою для заперечення можливості їх дослідження у суді як доказів в силу допустимості доказів відповідно до ст. 87 КПК» (стор. 140 дисертації). Порушення при наданні доступу до матеріалів досудового розслідування, які призводять до визнання доказів недопустимими, класифіковано автором на три категорії: 1) не відкриття усіх матеріалів, які були у стороні обвинувачення; 2) відкриття матеріалів кримінального провадження з порушенням вимог ч.9 ст.290 КПК; 3) відкриття матеріалів кримінального провадження з порушенням вимог ч.1 ст.290 КПК (стор. 140 дисертації). Дисертант аналізує кожну зазначену категорію порушень із посиланням на релевантну судову практику Верховного Суду, на підставі чого формулює власні висновки щодо правильного застосування відповідних норм КПК України та пропозиції щодо

вдосконалення окремих положень кримінального процесуального законодавства.

Розділ 3 «Доступ до матеріалів досудового розслідування сторони обвинувачення та інших учасників кримінального провадження» складається з трьох підрозділів у яких послідовно досліджуються питання доступу до матеріалів досудового розслідування прокурора, слідчого, потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача, представника юридичної особи щодо якої здійснюється провадження, третьої особи щодо майна якої вирішується питання про арешт, іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, а також учасників кримінального провадження, що виконують допоміжну кримінальну процесуальну функцію.

У підрозділі 3.1. *«Доступ до матеріалів досудового розслідування прокурора, слідчого»* досліджуються проблеми реалізації слідчим та прокурором права на ознайомлення з матеріалами, що перебувають у володінні або під контролем сторони захисту. Детально проаналізовано практику Верховного Суду у цьому ключі. Дисертант обстоює позицію, що прокурор по завершенню ознайомлення з матеріалами сторони захисту, відповідно до положень п.9 ст. 290 КПК України зобов'язаний письмово підтвердити факт надання йому доступу до матеріалів шляхом складання відповідного протоколу із зазначенням найменування таких матеріалів (стор. 167-168 дисертації).

У підрозділі 3.2. *«Доступ до матеріалів досудового розслідування потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача»* здобувач акцентує увагу на суперечливості та непослідовності кримінального процесуального законодавства, яке регламентує право цих суб'єктів на доступ до матеріалів досудового розслідування. Дисертант обґрунтовує необхідність направлення потерпілому, його представнику, законному представнику копії письмового повідомлення про підозру в день його складання слідчим, прокурором (стор. 171 дисертації), а також копії клопотання про застосування запобіжного заходу (стор. 172 дисертації).

Аналізуються проблеми нормативної регламентації доступу потерпілого до матеріалів досудового розслідування у разі звернення з клопотанням про закриття кримінального провадження щодо підозрюваного з підстави, передбаченої пунктом 4-1 частини першої статті 284 КПК та врахування його думки щодо можливості закриття кримінального провадження (стор. 174 дисертації); звернення до суду з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності (стор. 176 дисертації).

На підставі цього дисертант формулює низку змін та доповнень до КПК України, що спрямовані на усунення прогалин в частині регламентації права означених учасників кримінального провадження на доступ до матеріалів досудового розслідування.

У підрозділі 3.3. *«Доступ до матеріалів досудового розслідування представника юридичної особи щодо якої здійснюється провадження, третьої особи щодо майна якої вирішується питання про арешт, іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування»* автором досліджуються питання нормативної регламентації та практики реалізації відповідними учасниками кримінального провадження права на доступ до матеріалів досудового розслідування.

Дисертант підтримує висловлену у доктрині позицію щодо необхідності віднесення представника юридичної особи щодо якої здійснюється кримінальне провадження до сторони захисту (стор. 188 дисертації). Питання, пов'язані із доступом даного учасника кримінального провадження до матеріалів досудового розслідування розглядаються крізь призму такого підходу.

Аналізуються проблеми кримінального процесуального статусу третьої особи щодо майна якої вирішується питання про арешт, іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування. Обґрунтовано необхідність доповнення положення ч.1 ст. 221 КПК України таким учасником, як інша особа, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування (стор. 196 дисертації). Сформульовано й інші зміни та доповнення до КПК України.

У підрозділі 3.4. «Доступ до матеріалів досудового розслідування осіб, які здійснюють допоміжну кримінально-процесуальну функцію» розглядаються питання доступу до матеріалів досудового розслідування таких суб'єктів як заявник, у тому числі викривач, свідок та його адвокат, понятий, заставодавець, перекладач, експерт, спеціаліст тощо.

Здобувач звертається до наявної у доктрині кримінального процесу дискусії щодо необхідності окремої регламентації статусу особи, щодо якої розпочато досудове розслідування без повідомлення про підозру. Ним підтримується позиція тих вчених, які вважають за доцільне введення такого учасника кримінального провадження, як «Особа, щодо якої здійснюється досудове розслідування», який матиме такі права як: 1) знати, у вчиненні якого кримінального правопорушення щодо нього здійснюється досудове розслідування; 2) отримувати від органу, який проводить досудове розслідування, відомості про факт здійснення досудового розслідування відносно нього (стор. 203 дисертації).

Сформульовані деякі пропозиції щодо унормування права заявника на доступ до матеріалів досудового розслідування (стор. 206 дисертації). Обґрунтовано, що залучення понятих визначається необхідністю забезпечення достовірності процесуальних дій органів розслідування і їх право на доступ до матеріалів досудового розслідування обмежується рамками тієї процесуальної дії, в якій вони брали участь (стор. 210 дисертації).

У Висновках автором викладені основні результати дисертаційного дослідження.

Дисертація написана грамотною мовою, науковий стиль роботи витримано. Здобувач продемонстрував вміння коректно вести наукову дискусію, формулювати наукові проблеми та пропонувати шляхи їх вирішення, аргументувати власну позицію. Це дозволяє дійти висновку, що дисертант повністю оволодів методологією наукового дослідження.

Оформлення роботи відповідає встановленим вимогам.

Усі завдання, які ставив перед собою дисертант для досягнення поставленої мети є вирішеними.

Основні результати проведених здобувачем наукових досліджень, викладені у дисертаційному дослідженні, достатньо повно відображені у наукових працях. Вони знайшли відображення у 6 наукових публікаціях, у тому числі, – у 3 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях категорії «Б», перелік яких затверджено МОН України, 1 статті, опублікованій у зарубіжному фаховому виданні, а також 2 тезах доповідей на наукових, науково-практичних конференціях.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів. Викладені в дисертації положення, висновки й пропозиції можуть бути використані:

- у науково-дослідній роботі – для подальшого розроблення проблемних питань доступу до матеріалів досудового розслідування у кримінальному провадженні (акт впровадження Одеського державного університету внутрішніх справ від 17.10.2023 б/н.);

- у практичній діяльності підрозділів НП України акт впровадження слідчого управління Головного управління Національної поліції в Одеській області від 17.10.2023 б/н); - у навчальному процесі – викладені у дисертації положення використовуються при проведенні занять із навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Проблеми кримінального процесуального доказування», «Негласні слідчі (розшукові) дії», «Проблемні питання кримінального процесуального законодавства України», «Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства України» в Одеському державному університеті внутрішніх справ (акт впровадження Одеського державного університету внутрішніх справ від 17.10.2023 б/н.).

Дотримання принципів академічної доброчесності. У дисертаційному дослідженні Ю.В. Жовтана текстових запозичень без посилання на першоджерело та інших порушень принципів академічної доброчесності НЕ виявлено. Академічний текст можна вважати оригінальною авторською розвідкою у важливій для кримінальної процесуальної доктрини та правозастосовної діяльності царині – доступу до матеріалів досудового розслідування.

Щодо відсутності реального чи потенційного конфлікту інтересів щодо здобувача та/або його наукового керівника. Офіційний опонент не має реального чи потенційного конфлікту інтересів щодо здобувача Жовтана Юрія Валерійовича, його наукового керівника Гловюк Ірини Василівни та не є їх близькою особою.

Відзначаючи в цілому високий науковий рівень дисертаційного дослідження, його логічність та наукову новизну, слід зазначити, що робота **містить низку положень, які є дискусійними та потребують додаткових пояснень автора:**

1. Дискусійним, на думку офіційного опонента, є запропоноване здобувачем поняття матеріалів досудового розслідування в частині визначення темпоральних меж їх існування, а саме «...зберігається до направлення до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності, клопотання про закриття кримінального провадження». Слід зауважити, що до обвинувального акту додаються лише ті документи, що зазначені в ч.4 ст. 291 КПК України. Ця ж стаття містить заборону надання суду інших документів до початку судового розгляду. Натомість, матеріалами кримінального провадження відповідно до положень ст. 317 КПК України вони стануть лише після надання суду. Відповідно виникає питання, який статус мають інші матеріали (що не додаються до обвинувального акта) в період між направленням обвинувального акта та поданням їх до суду вже у судовому провадженні?

2. У підрозділі 2.1 дисертант підтримує висловлені раніше у доктрині пропозиції щодо нормативного забезпечення можливості оскарження слідчому судді рішення слідчого, прокурора про відмову у задоволенні клопотання про ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення (стор. 104 дисертації). Як видається, автору слід під час захисту уточнити у цьому контексті два питання: 1) коло обставин, які на його думку, мають бути враховані слідчим суддею при розгляді такого роду скарг; 2) як мають бути сформульовані резолютивні частини ухвал слідчих суддів, постановлені за

результатами розгляду таких скарг, аби такої спосіб захисту прав був дійсно ефективним.

3. Здобувачу слід під час публічного захисту уточнити чи має право на доступ до матеріалів досудового розслідування (і якщо так, то в якому обсязі) такий суб'єкт як поручитель, у випадку застосування запобіжного заходу у вигляді особистої поруки. На стор. 61 дисертації він лише указаний як учасник, що відстоює власний інтерес, однак надалі у роботі це питання не розкривається.

4. На стор. 174-175 дисертації здобувач пропонує нормативно закріпити обов'язок прокурора повідомляти потерпілого, його представника та законного представника про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування у випадку, якщо підозрюваний заперечує проти закриття кримінального провадження з підстави, передбаченої пунктом 4¹ ч.1 ст. 284 КПК України (втратив чинність закон, яким встановлювалася кримінальна протиправність діяння). Така позиція вимагає додаткового обґрунтування, адже пропонувані зміни ускладнюють відповідну процедуру, натомість підсумкове рішення ніяк не залежить від волі потерпілого.

5. На думку офіційного опонента, дисертанту також доцільно було в ході свого дослідження звернутися до окремих актів Європейського Союзу, дотичних до предмету наукового пошуку. Зокрема, мова йде про Директиву 2012/13ЄС Європейського парламенту та Ради «Про право на інформацію у кримінальному провадженні» від 22 травня 2012 року. Цей аспект є доволі актуальним в світлі прийняття Європейською Радою рішення про початок переговорів про вступ України до Європейського Союзу, адже наступним етапом стане здійснення оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (*acquis communautaire*).

Втім, висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження та можуть бути предметом наукової дискусії під час публічного захисту.

Загальний висновок.

1. Дисертація **Жовтана Юрія Валерійовича** на тему «Доступ до матеріалів досудового розслідування: теорія і практика» є комплексною, оригінальною та завершеною кваліфікаційною науковою працею, яка містить науково обґрунтовані результати проведених досліджень, у вигляді комплексу наукових висновків щодо доступу до матеріалів досудового розслідування.

2. Дисертація відповідає спеціальності 081 – «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року (зі змінами і доповненнями, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 03 квітня 2019 року № 283), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року (зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 № 341).

3. Здобувач – **Жовтан Юрій Валерійович** – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри кримінального процесу
Національного університету
«Одеська юридична академія»

Віктор ЗАВТУР

Підпис засвідчую:

Ректор Національного університету
«Одеська юридична академія»

Олег ТОДОЩАК

